



Rapport

Rapport over een klacht over de politiechef van de regionale eenheid Midden-Nederland.

Datum: 7 oktober 2013

Rapportnummer: 2013/145

Aanleiding

Op maandag 31 oktober 2011, rond een uur of drie in de middag, werd verzoeker in het dorp A. (gelegen naast een grote stad) door politieambtenaar X staande gehouden. Verzoeker moest zich legitimeren. De politie was op zoek naar een inbreker en het uiterlijk van verzoeker kwam volgens de politie overeen met het signalement van de inbreker. Nadat X het ID-bewijs van verzoeker had bekeken, kon verzoeker zijn weg vervolgen. Nog geen tien minuten later kwamen X en verzoeker elkaar in een ander deel van het dorp weer tegen. X hield verzoeker nogmaals staande en vroeg hem opnieuw om zijn ID-bewijs, omdat hij bij de eerdere staandehouding vergeten was om verzoeker via het landelijk systeem na te trekken. Nadat de gegevens waren gecontroleerd, mocht verzoeker weer verder.

Enkele maanden later ondervond verzoeker in Utrecht iets vergelijkbaars. Toen was voor hem de maat vol. Verzoeker had het idee dat hij vanwege zijn huidskleur anders door de politie werd bejegend dan anderen. Bijgestaan door een antidiscriminatiebureau diende verzoeker een klacht in bij de politie-eenheid Midden-Nederland (toen nog het regionale politiekorps Utrecht). Een gesprek met de politieambtenaar die hem in Utrecht staande had gehouden, haalde de kou uit de lucht. De interne klachtbehandeling over de gebeurtenis op 31 oktober 2011 leverde voor verzoeker echter alleen maar meer vragen en onbegrip op. Hij vroeg de korpsbeheerder om een oordeel. Overeenkomstig het advies van de klachtencommissie werd de klacht van verzoeker in een brief van 12 november 2012 vervolgens ongegrond verklaard. Verzoeker kon zich niet vinden in deze conclusie en wendde zich op 14 januari 2013 tot de Nationale ombudsman. In een persoonlijk gesprek op het bureau van de Nationale ombudsman heeft verzoeker zijn klacht toegelicht. Op 12 april 2013 stelde de Nationale ombudsman een onderzoek in.

Klacht

Verzoeker klaagt erover dat hij zich op 31 oktober 2011 ten onrechte op grond van zijn uiterlijk twee maal kort na elkaar heeft moeten legitimeren ten overstaan van dezelfde politieambtenaar van de regionale eenheid Midden-Nederland.

Standpunt verzoeker

Verzoeker was op de scooter naar het dorp A. gereden en had net een kop koffie op een terras gedronken, toen hij ten overstaan van de mensen op dit terras door een agent op de motor werd staande gehouden. Even later vroeg X hem om zijn ID-bewijs. Verzoeker overhandigde zijn rijbewijs. Hij vroeg ook waarom hij zich moest legitimeren. De agent zei dat er in het dorp inbraken waren gepleegd en dat verzoeker aan het signalement voldeed.

Het signalement was een donkere man met een rood petje. Verzoeker heeft een donkere huidskleur en had die dag inderdaad een rood petje op. Ook zei de agent: *'Zoveel donkere mensen hebben we hier niet dus u bent automatisch verdacht'*. Na het bekijken van het rijbewijs zei de agent dat verzoeker niet de persoon was die hij zocht. Desondanks vroeg hij nog aan verzoeker wat hij in het dorp deed en of hij met de fiets of de auto naar A. was gekomen. Verzoeker vond het vreemd dat X hem deze vragen nog stelde. Hij zei dat hij dat niet hoefde te vertellen en dat hij zijn vervoer zelf had geregeld. Hij zei X gedag en is verder gelopen. Nog geen tien minuten later kwamen verzoeker en X elkaar weer tegen, ditmaal op een wandelpad langs het water. X hield hem opnieuw staande en vorderde wederom inzage in het ID-bewijs van verzoeker. Als reden gaf X dat hij vergeten was verzoeker de eerste keer in het systeem te controleren. Verzoeker vond het vervelend worden en reageerde een beetje boos. Verzoeker kreeg de indruk dat hij door X in de gaten werd gehouden en dat X hem weg wilde hebben uit het dorp. X zei dat hij verzoeker toevallig tegen kwam, maar verzoeker vond het een onlogische plek voor een toevallige ontmoeting. Nadat X de gegevens van verzoeker had gecontroleerd bij de informatiedesk, kreeg verzoeker zijn rijbewijs terug en mocht hij zijn weg vervolgen.

Uit de interne klachtbehandeling bij de politie begreep verzoeker later dat X op 31 oktober 2011 een deel van de naam van de veelpleger wist en dat X verzoeker liet gaan, omdat zijn naam kennelijk niet overeenkwam. Het verbaasde verzoeker des te meer dat X hem tien minuten later opnieuw staande hield. Als reden gaf X in de interne klachtbehandeling dat hij dit deed om te controleren of verzoeker mogelijk een voor de politie onbekende inbreker van buiten de regio was. Verzoeker vond dit veel te mager voor een tweede staandehouding en voelde zich gediscrimineerd vanwege zijn huidskleur. Hij wil dat de politie zich ervan bewust is dat een dergelijke uitvoering van de identificatieplicht het gevoel van discriminatie bij mensen kan oproepen.

Standpunt politie Midden-Nederland

Voordat de politiechef om een reactie werd gevraagd op de klacht van verzoeker, heeft de Nationale ombudsman eerst aan politieambtenaar X een aantal vragen gesteld over het gebeuren op 31 oktober 2011. Voor zover van belang verklaarde X samengevat het volgende:

Verklaring politieambtenaar X

X was wijkagent in het dorp A. Het dorp had last van woninginbraken. X had een plan van aanpak geschreven om daar als politie op te acteren. Gerichte surveillance was een van de actiepunten. Allereerst lette de politie op een veelpleger van woninginbraken, zonder vaste woon- en verblijfplaats, die net uit de gevangenis was. De naam en geboortedatum van deze persoon waren X bekend. Ook kende X hem van gezicht. Het was een negroïde

man (mogelijk van Surinaams/Antilliaanse komaf) van achter in de 40, met een opvallend uiterlijk kenmerk: een tatoeage tussen zijn ogen. Verder keek de politie uit naar twee of drie getinte personen, die gesignaleerd waren bij woninginbraken kort voor 31 oktober 2011, welke op verschillende momenten op de dag waren gepleegd. Eerst vooral 's avonds, maar later ook overdag.

Op 31 oktober 2011 reed X op zijn dienstmotorfiets door het dorp A. Verzoeker viel direct op, want in A. wonen maar tien tot vijftien mensen met een getinte huidskleur. Omdat X al vijf jaar wijkagent was in A. herkende hij deze mensen wel. X herkende verzoeker niet. Hij hield X daarop staande, omdat er eerder getinte personen als verdachten werden genoemd bij recente woninginbraken, de veelpleger op vrije voeten was en X verzoeker niet herkende als inwoner van A. Toen verzoeker zijn legitimatie overhandigde, zag X dat verzoeker niet de veelpleger was. De naam kwam niet overeen. X vertelde verzoeker ook dat hij niet de persoon was waar de politie naar uitkeek. Wel stelde X hem nog een paar vragen, waar hij vandaan kwam en hoe hij in A. gekomen was. X deed dit om te peilen of verzoeker een beetje een geloofwaardig verhaal had. X verklaarde ook dat hij op 31 oktober 2011 niet het gevoel had dat verzoeker de persoon was waar ze naar uit keken of dat verzoeker een inbreker was. Toch zat het X niet lekker. Als initiatiefnemer van de aanpak van woninginbraken was hij niet zorgvuldig geweest, door de gegevens van verzoeker niet via de meldkamer te verifiëren in de politiesystemen. Toen hij verzoeker ongeveer 10 minuten later toevallig weer tegen kwam, heeft hij verzoeker dit uitgelegd en hem opnieuw om zijn ID-bewijs gevraagd. Op de vraag of X bevoegd was om dit te doen, antwoordde X dat hij verzoeker niet heeft gevorderd zich te legitimeren. X zag het meer als een voorgezette handeling. X had de gegevens meteen bij de eerste staande houding moeten controleren, zo verklaarde hij verder. Verzoeker liet blijken dat hij niet blij was dat hij opnieuw werd gecontroleerd. Hij vertelde X dat hij het gevoel had dat hij in de gaten werd gehouden en wilde de gegevens van X hebben, zodat hij een klacht kon indienen.

Op aanvullende vragen van de Nationale ombudsman waarom X tijdens de interne klachtbehandeling sprak over slechts één verdachte: een getinte man met een (rood) petje en in zijn latere verklaring over meerdere verdachten, verklaarde X dat hij in zijn latere verklaring uit zijn geheugen had geput en niet nogmaals de stukken erop had nageslagen. Wat hem uit die tijd in ieder geval nog bijstond was dat er rond 31 oktober 2011 meerdere meldingen van woninginbraken waren geweest waarbij meerdere verdachten waren gezien. X verwees naar een proces-verbaal uit 2011, waarin aan de hand van getuigenverklaringen signalementen waren opgenomen van een groepje van drie verdachten van poging tot woninginbraak op 21 oktober 2011. Een getuige omschreef twee van de verdachten als licht getinte mannen, van ongeveer 1.80 meter lang, de ene met kort donker en de ander met kort bruin haar. Van de derde persoon kon de getuige geen signalement geven. Een andere getuige omschreef de drie verdachten als licht getinte mannen, van tussen de 1.60-1.80 meter lang, rond de 30 jaar oud en met kort, donker haar. Een van de verdachten had een fors postuur.

Reactie politiechef

In reactie op het onderzoek van de Nationale ombudsman en de verklaring die X in dat kader had afgelegd, reageerde de politiechef bij brief van 19 juli 2013 als volgt:

De politiechef bleef bij haar standpunt dat zij de klacht ongegrond achtte. Politieambtenaar X heeft ten aanzien van verzoeker een functioneel onderscheid gemaakt op grond van uiterlijk. De politiechef was ervan overtuigd, dat X verzoeker niet een eerste, laat staan een tweede keer, zou hebben staande gehouden en aangesproken, als de politie op zoek zou zijn geweest naar Aziatische of Kaukasische/blanke verdachte personen. Verzoeker was/is geen inwoner van het dorp A. en onbekend bij X, die zijn werkgebied goed kent. Verzoeker voldeed in enigerlei mate aan het signalement van diverse gezochte personen. X was aangesteld als coördinator van een woninginbrakenteam. Juist van hem mocht de politieorganisatie verwachten dat hij een stapje extra zou zetten in de strijd tegen woninginbraken. Wel was de politiechef van mening dat het beter was geweest als X het bevragen van verzoeker en eventueel het politiesysteem in het eerste gesprek had afgerond, zodat een tweede bevraging en staande houding (om te laten natrekken of verzoeker wellicht één van de gezochte personen was die met de woninginbraak in verband werd gebracht) achterwege had kunnen blijven. Door deze tweede staandehouding kon bij verzoeker het idee ontstaan dat X hem moest hebben. X had zich dit beter moeten realiseren, aldus de politiechef. Vanuit zijn gedrevenheid en taakstelling heeft X het hoge aantal woninginbraken geprobeerd een halt toe te roepen. Vanuit die achtergrond heeft hij verzoeker aangesproken. Volgens de politiechef was er in deze situatie geen sprake van discriminatie, alhoewel de politiechef zich kon voorstellen dat verzoeker het als vervelend heeft ervaren dat hij op 31 oktober 2011 en maanden nadien nog een keer door de politie is aangesproken.

Processen-verbaal m.b.t. eerdere poging tot woninginbraak

De politiechef verstreekte in het kader van het onderzoek het proces-verbaal uit 2011 waar politieambtenaar X in zijn verklaring over had gesproken. Voor zover van belang blijkt daaruit dat er op 21 oktober 2011 tegen het middaguur een melding werd gedaan van een poging tot woninginbraak in het dorp A. Daarbij waren drie licht getinte mannen betrokken, zoals door X in zijn verklaring nader omschreven.

Uit het proces-verbaal blijkt ook dat X op 24 oktober 2011 een buurtonderzoek heeft ingesteld. Een van de burens verklaarde in dat kader dat zij drie mannen had zien lopen. Zij hadden een lichte huidskleur, zij leken niet op mannen van Marokkaanse afkomst, maar hadden wel een lichte huidskleur. Wat opviel aan de drie mannen was dat er een kleinere man tussen liep van ongeveer 1.60-1.70 meter lang. Zij waren allen tussen de 20 en 30 jaar oud. Verder kon de getuige de drie mannen niet goed omschrijven. Ze wist niet wat voor kleding ze aanhadden en wat voor haar en haardracht zij hadden.

Hoor en wederhoor

In het kader van hoor en wederhoor werden de betrokken partijen in de gelegenheid gesteld te reageren op elkaars standpunt, zoals verwoord in het verslag van bevindingen en de onderliggende stukken. De politiechef had geen opmerkingen op het verslag van bevindingen. Verzoeker had een aantal opmerkingen. Voor zover van belang liet hij samengevat het volgende weten.

De verklaring van X heeft verzoeker nieuwe informatie opgeleverd die bij de interne klachtbehandeling bij de politie niet naar voren is gekomen. Met name ging het dan om de informatie dat X op zoek was naar meerdere getinte personen die betrokken waren bij woninginbraken en niet alleen naar een veelpleger. Dat er kort voor het incident met X inbraken waren gepleegd werd door verzoeker niet betwist. Dit bleek voldoende uit de overgelegde aangiftes en getuigenverklaringen. Maar verzoeker vindt het onbegrijpelijk dat X hieromtrent eerder niets heeft verklaard, ook niet op vragen van verzoeker daartoe. Als X deze informatie aan het begin van de klachtenprocedure bij de politie had gedeeld, had dit meer duidelijkheid kunnen geven. Verzoeker twijfelt nu of hij X moet geloven en vraagt zich af of er daadwerkelijk een verband was tussen zijn twee staandehoudingen en de gemelde incidenten. En nu X had verklaard dat hij de veelpleger ook kende (en zijn naam wist) vroeg verzoeker zich af waarom X hem überhaupt nog had staande gehouden. In de reactie op het onderzoek van de Nationale ombudsman sprak de politiechef ook nog de wens uit dat verzoeker in de toekomst niet opnieuw op het verkeerde moment op de verkeerde plaats is en zo wordt voorkomen dat hij een derde keer wordt aangesproken door een politiemedewerker die probeert vast te stellen of hij aan een bepaald signalement voldoet. Deze reactie wekte bij verzoeker de indruk dat de politie niet had begrepen waar het hem om te doen was. Zijn klacht ging om de houding en het gedrag van een politiemedewerker, de communicatie op dat moment en de deugdelijkheid van een staandehouding. Verzoeker betreurde het dat de politie zich hier niet in herkent, dan wel lessen trekt uit deze gang van zaken.

Beoordeling Nationale ombudsman

Behoorlijkheidsnorm

1. Het is een vereiste van behoorlijk overheidsoptreden dat de overheid zich onpartijdig opstelt en zonder vooroordelen handelt. De overheid wekt bij de burger het vertrouwen dat zij onpartijdig te werk gaat. Dit betekent dat de overheid ook de schijn van partijdigheid vermijdt. Dit brengt met zich mee dat de politie iemand in zage in zijn identiteitsbewijs kan vorderen, als objectieve feiten en omstandigheden daar aanleiding voor geven. De politie

dient er op bedacht te zijn dat bij burgers met een andere huidskleur de indruk kan ontstaan dat de aandacht van de politie in het bijzonder op hen is gericht. Door strak en professioneel politieoptreden kan de politie bijdragen aan non-discriminatie en voorkomen dat het gevoel bij een betrokkene ontstaat dat hij vanwege zijn huidskleur anders wordt behandeld.

2. In de Wet op de identificatieplicht (zie Achtergrond) is de verplichting opgenomen tot het kunnen tonen van een identiteitsbewijs. Dit geldt voor elke burger van veertien jaar en ouder. Een belangrijke beperking is opgenomen in artikel 8a Politiewet 1993 (thans artikel 8 Politiewet 2012, zie Achtergrond). De vordering mag alleen worden gedaan voor zover dat redelijkerwijs noodzakelijk is voor de uitoefening van de politietaak. Dit is verder uitgewerkt in een richtlijn, opgesteld door het College van procureurs-generaal. Hierin staan onder meer, niet limitatief, situaties beschreven wanneer er aanleiding voor de politie kan zijn om inzage in een identiteitsbewijs te vorderen (zie Achtergrond).

3. Bij de beoordeling van de klacht acht de Nationale ombudsman verder van belang het onderzoek van antropoloog S. ■ankaya naar het beslissingsproces bij proactief politiewerk. Dit onderzoek is verricht in opdracht van de Amsterdamse politie. Volgens ■ankaya wacht een proactieve politieorganisatie niet op melding van burgers, maar probeert zij criminaliteit vroegtijdig te voorkomen. In hun zoektocht hanteren politieambtenaren beelden van risicovolle burgers en werken zij met een selectieprofiel. Personen die enigszins in dit profiel passen, worden eerder gecontroleerd. Een bepaald uiterlijk wordt door politieambtenaren negatief gewaardeerd. Volgens ■ankaya werkt dit selectieproces niet en kan dit er onder meer toe leiden dat het vertrouwen van bepaalde groepen in de politieorganisatie afneemt (zie Achtergrond).

4. De Nationale ombudsman is van oordeel dat in dit geval de schijn van partijdigheid is gewekt door de politie. Volgens de ombudsman was het niet redelijkerwijs noodzakelijk voor de politietaak om verzoeker op 31 oktober 2011 tot tweemaal toe inzage in zijn ID-bewijs te vragen. De Nationale ombudsman overweegt daartoe het volgende:

5. Het is de Nationale ombudsman opgevallen dat politieambtenaar X wisselend verklaarde over (de uiterlijkheden van) de gezochte verdachte(n). Aanvankelijk verklaarde X dat de politie uitkeek naar een getinte man met een petje. Met deze man bedoelde hij kennelijk de veelpleger, waarover hij tijdens het onderzoek van de Nationale ombudsman verklaarde en waarover hij specifiekere uiterlijke kenmerken kon noemen, maar waarbij het petje niet meer ter sprake kwam. En dan blijkt er ook nog een groepje van drie verdachten te zijn, waarover melding is gemaakt bij een poging tot woninginbraak op 21 oktober 2011. Van dit groepje mannen was slechts een vaag signalement bekend.

6. De Nationale ombudsman betwijfelt het of er al voldoende gronden waren om verzoeker een eerste keer staande te houden. X voerde als redenen aan dat hij verzoeker had staande gehouden omdat hij verzoeker niet herkende als een van de weinige getinte

inwoners van A., de veelpleger op vrije voeten was en er een groepje van drie getinte mannen als mogelijke verdachten van poging inbraak was genoemd. Daar staat echter tegenover dat verzoeker op 31 oktober 2011 alleen in het centrum van het dorp A. was en niet in gezelschap van twee andere getinte mannen. Ook is niet gebleken dat er die dag een (poging tot) inbraak was gemeld, dat verzoeker zich verdacht gedroeg of dat hij zich ophield bij plekken waar eerder een (poging tot) inbraak was gepleegd. Verzoeker (een lange negroïde man van in de veertig) voldeed alleen en maar beperkt aan de signaleringen, gezien zijn huidskleur en het petje dat hij droeg.

7. Voor zover er al voldoende gronden waren om verzoeker de eerste keer staande te houden ter controle van zijn ID-bewijs, is de Nationale ombudsman van oordeel dat het in elk geval niet behoorlijk was verzoeker een tweede keer staande te houden en opnieuw naar zijn ID-bewijs te vragen. Door dit wel te doen, werd de situatie voor verzoeker ongemakkelijk en heeft bij verzoeker de indruk kunnen ontstaan dat hij in de gaten werd gehouden vanwege zijn huidskleur. Als politieambtenaar X zijn bevoegdheden strak en professioneel had toegepast, dan had een tweede staandehouding achterwege kunnen blijven. Al met al is er gehandeld in strijd met het vereiste van onpartijdigheid.

De onderzochte gedraging is niet behoorlijk.

Conclusie

De klacht is gegrond, vanwege strijd met het vereiste van onpartijdigheid.

De Nationale ombudsman,

dr. A.F.M. Brenninkmeijer

Achtergrond

Wet op de identificatieplicht

Artikel 2

Een ieder die de leeftijd van veertien jaar heeft bereikt, is verplicht op de eerste vordering van een ambtenaar als bedoeld in artikel 8 van de Politiewet 2012 of artikel 6a van de Wet op de bijzondere opsporingsdiensten, een identiteitsbewijs als bedoeld in artikel 1 ter inzage aan te bieden. Deze verplichting geldt ook indien de vordering wordt gedaan door een toezichthouder.

Politiewet 1993 (geldend op 31 oktober 2011)

Artikel 8a

1. Een ambtenaar van politie aangesteld voor de uitvoering van de politietaak, is bevoegd tot het vorderen van inzage van een identiteitsbewijs als bedoeld in artikel 1 van de Wet op de identificatieplicht van personen, voor zover dat redelijkerwijs noodzakelijk is voor de uitoefening van de politietaak.

(...)

Aanwijzing uitbreiding identificatieplicht (2009A042)

De controle van marsmannetjes en ander schorriemorrie, Het beslissingsproces tijdens proactief politiewerk, S. ■ankaya, Boom Lemma 2012